

Tartumaa Kõigile 2 (2009)

6.02.14

Veebruaris–juunis 2009 viis Turu-uuringute AS Tartu Maavalitsuse tellimisel läbi ankeetküsitluse "Tartumaa Kõigile 2". Küsitluse eesmärk oli koguda andmeid Tartumaa elanike rahulolu kohta kohalike avalike teenustega ning selgitada välja elanike ootused kohalikele haldussüsteemile. Uuringut rahastas Norra ja Euroopa majanduspiirkonna regionaalarengu toetuskeem. Uuringuprojekti juht oli Vaike Vainu (Turu-uuringute AS).

Küsitluses käsitleti järgnevaid teemasid:

1. Vastaja sotsiaal-demograafiline profiil (sugu, vanus, rahvus, haridus, suhtluskeel, perekonnaseis, tööalane staatus, majanduslik olukord);
2. Rahulolu eluasemega ja elamistingimustega, suhtumine elukoha vahetamise;
3. Rahulolu põhitoega ning ühendusega kodu ja töökoha vahel, suhtumine töökoha vahetamise või isikliku ettevõtlusega alustamise;
4. Rahulolu hariduse omandamise võimalustega elukohas;
5. Osalemine/soov osaleda täiendõppes;
6. Vastaja hinnang oma tervisele ja eluviiside tervislikkusele, rahulolu perearstiabiga elukohas;
7. Rahulolu ühistegevuste võimalustega elukohas;
8. Rahulolu maakonnasisese ühistranspordiga, ühistranspordi kasutamine;
9. Hinnangud kohaliku omavalitsuse tööle ning rahulolu olulisemate kohalike avalike teenustega;
10. Suhtumine kohalike omavalitsuste liitumisse;
11. Kursisolek valla/linna arengukavaga, osalemine valla/linna planeerimises.

Samalaadne küsitlus viidi Tartu Maavalitsuse ning Tartu Ülikooli perelabori koostöös läbi 1995. aasta lõpus. Võrdlusandmete olemasolul on need uuringuraportis ära toodud.

1 Elamistingimused

Enam kui pooled (53%) tartumaalastest elavad ühepereelamutes, 41% kortermajades ning 4% paarismajades või ridaelamutes. Kui linnades ning alevikes domineerivad elamutüübilt kortermajad, siis küldades on levinuimad ühepereelamud. Tartumaalastest 21% elab enam kui 70 aastat tagasi valminud elamus, neljandik 41-70 aastat tagasi valminud elamus, kolmandik 21-40 aastat tagasi valminud elamus ning 13% uuemas elamus. Vanemates elamutes elavad sagedamini eakamad inimesed. Uuemates elamutes elavaid inimesi on keskmisest arvukamalt kõrgharidusega, alla 18-aastaste lastega või kõrgema sissetulekuga inimeste seas ning Tartu lähiümbruse valdades.

Häirivateks faktoriteks elukohas ja selle lähiümbruses peeti kõige sagedamini tolmu ja heitgaase, suuri eluasemekulusid, halba ühendusteed eluasemega ning halba veevarustust. Suured eluasemekulud valmistasid muret sagedamini 60-74-aastastele, naisterahvastele, mitte-eestlastele ning madalaimasse sissetulekurühma (sissetulek leibkonna liikme kohta alla 3000 krooni) kuuluvatele vastajatele.

Oma elamistingimustega oli täiesti rahul 42% tartumaalastest, pigem rahul 51%, pigem mitte rahul 6% ning üldse mitte rahul 1%. Võrreldes kortermajades elavate inimestega oli oma elamistingimustega täiesti rahul olevaid inimesi arvukamalt ühepereelamutes ning paarismajades või ridaelamutes. Hinnangud rahulolule elamistingimustega olid seotud elamu vanusega – mida vanema elamuga oli tegemist, seda madalam oli keskmiselt rahulolu elamistingimustega.

Võrreldes 1995. aastaga on tartumaalaste rahulolu oma elamistingimustega suurenenud. Oma elamistingimustega täiesti rahul olevate inimeste arv on võrreldes 1995. aastaga suurenenud 20 protsendipunkti. Selle arvelt on pigem rahul olevate inimeste arv vähenenud 5 protsendipunkti, pigem rahulolematute arv aga 11 protsendipunkti. Täiesti rahulolematute inimeste arv pole võrreldes 1995. aastaga oluliselt muutunud, püsides jätkuvalt 1% ligidal.

2 Töö ja ettevõtlus

15-aastastest ja eakamatest tartumaalastest töötas täisajaga (40 tundi nädalas või rohkem) 36% ning osaajaga (vähem kui 40 tundi nädalas) 5%. Tööelistest (15-64-aastastest) inimestest oli küsitluse läbiviimise ajal tööga hõivatud 51%, sealhulgas 45% töötas täisajaga ning 6% osaajaga. Võrreldes naistega on täisajaga töötajaid arvukamalt meeste seas. Vanuserühmade võrdluses on täisajaga töötajaid kõige arvukamalt 30-49-aastaste seas (64%), haridusrühmade võrdluses kõrgharidusega inimeste seas (65%).

Kõige suurem osa (umbes viiendik) töötajatest olid hõivatud hariduse, kultuuri või tervishoiu valdkonnas. Võrreldes 1995. aastaga on suurenenud teenindusalal ning ehituses hõivatud inimeste osakaal. Võrreldes

naistega oli meeste seas hõivatuid enam ehituses ning transpordis ja sides, naiste seas aga teeninduses ning haridus-, kultuuri- ja tervishoiuvaldkonnas. Töötavast elanikkonnast 85% moodustavad palgatöötajad. Eraettevõtlusega tegeleb 9%, FIE-d ja talunikud moodustavad 5%. Võrreldes naistöötajatega on meestöötajate seas peaaegu kolm korda arvukamalt eraettevõtjaid, samas kui naistöötajate seas on meestöötajatega võrreldes kaks korda arvukamalt palgatöötajaid riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes.

Koduasulas käivad tööl esmajoones suuremate asulate elanikud. Ühendusega kodu ja töökoha vahel ollakse valdavalt rahul. Rahulolu/rahulolematuse ühendusega kodu ja töökoha vahel oli seotud tööle minekule ning sealt tulekule kuluva ajaga – mida rohkem aega kulus, seda suurem oli keskmiselt ka rahulolematuse tase. Võrreldes 1995. aastaga on töökäivate inimeste seas 21 protsendipunkti võrra vähenenud koduasulas töötavate inimeste osakaal. Kuna võrreldes eelmise küsitlusega on suurenenud väljaspool koduasulat töötavate inimeste osakaal, on toimunud muutused ka tööle minekuks ning töölt tulekuks kasutatavates liikumisviisides – võrreldes 1995. aastaga on vähenenud inimeste osakaal, kes käivad tööl jala või liinibussiga ning suurenenud isiklikku autot kasutavate inimeste osakaal.

Töökäivatest tartumaalastest 19% tunnetab ohtu jääda töötuks küsitlusele järgneva aasta jooksul. Ohtu jääda töötuks tunnetasid enam madalama haridusega või sissetulekuga inimesed, mitte-eestlased, liht- ja oskustöölised ning isiku- või klienditeenindajad. Töökoha vahetamisele oli viimasel ajal mõelnud 22% töökäivatest inimestest, sealhulgas 9% vahetaks töökohta esimesel võimalusel ning 13% on küll töökoha vahetusele mõelnud kuid ei oma kindlat soovi töökoha vahetamiseks. Võrreldes 1995. aastaga on suurenenud põhitöökindlate inimeste osakaal. Kõige sagedamini soovitakse töökohta vahetada majanduslikel põhjustel.

Põhitööna tegeleb eraettevõtlusega 14% tartumaalastest, kõrvaltegevusena 2%. Põhitööna ettevõtlusega mitte-tegelevatest inimestest moodustavad ettevõtlusest huvitatud inimesed – st. inimesed, kes ettevõtlusega tegelemisele mõtleavad või selleks ettevalmistusi teevad, 13%. Enam kui pooled põhitööna ettevõtlusega mitte-tegelevatest tartumaalastest pole isikliku ettevõtlusega alustamist kunagi kaalunud. Ettevõtlusega alustamist takistavate teguritena nimetati kõige sagedamini seda, ettevõtlus on palgatööga võrreldes liiga ebakindel ning et praegune majanduslik kliima ei ole soodne nende jaoks, kes soovivad oma ettevõttega alustada.

3 Majanduslik olukord

Leibkonnad, mille sissetulek ühe liikme kohta ulatub 3000 kroonini kuus, moodustavad 18% kõigist Tartumaa leibkondadest. Madal sissetulek on sagedamini iseloomulik alg- või põhiharidusega inimestele, alla 18-aastaste lastega leibkondadele ning viie või enama liikmega leibkondadele. Võrreldes linnaliste asulate ja Tartu lähiümbruse valdadega leidus madalaimasse sissetulekurühma kuuluvaid leibkondi enam Tartust kaugemal asuvates valdades. Keskmisest kõrgem sissetulek iseloomustab sagedamini kõrgharidusega või töökäivad vastajad. Piirkonniti oli leibkondi, mille sissetulek oli suurem kui 6000 kr liikme kohta, kõige arvukamalt Tartu lähiümbruse valdades.

Umbes kolmandiku leibkondade toimetulekut võib pidada muret-tekitavaks: 4% ütles, et raha ei jätku vahel isegi toidule ning 31% ütles, et kogu sissetulek kulub toidule ja eluasemele. Peaaegu pooled (48%) tartumaalastest ütlesid, et raha jätkub ka vajalike tarbekaupade ja riiete ostmiseks, 14% pidi end piirama vaid suuremate kulutuste puhul ning 1% võis endale praktiliselt kõike lubada. Keskmisest madalamalt hindasid oma leibkonna toimetulekut inimesed, kes ei käi tööl, mitte-eestlased, alg- või põhiharidusega inimesed ning lahutatud või abikaasast lahuselavad ning lesestunud inimesed. Võrreldes teiste piirkondadega hindasid oma leibkonna toimetulekut keskmisest kõrgemalt Tartu lähiümbruse valdade elanikud.

Võrreldes 1995. aastaga on 12 protsendipunkti võrra vähenenud nende tartumaalaste arv, kelle leibkonnas kulub kogu sissetulek toidule ja eluasemele. Leibkondi, kes saavad endale lubada ka vajalikke tarbekaupu ja riideid, on tänava 7 protsendipunkti võrra rohkem, ning leibkondi, kes peavad end piirama vaid suuremate kulutuste puhul, 4 protsendipunkti võrra rohkem. Seega on neljateistkümnne aasta jooksul tartumaalaste hinnangud oma leibkonna elatusasemele kokkuvõttes paranenud.

Kui jagada Eesti ühiskond kümneks suuruselt võrdseks grupiks, kus esimene grupp tähistab kõige vaesemaid ning kümnes kõige rikkamaid, liigitasid tartumaalased end kõige sagedamini kas skaala keskele või siis veidi madalamale (ehk siis keskmisest vaesemate sekka). Keskmisest kõrgemaks (liigitas end gruppidesse 6-10) hindas oma positsiooni 12% tartumaalastest. Kuna käesolev küsitlus viidi läbi majanduslanguse süvenemise perioodil, kajastub see selgelt ka vastajate hinnangutes. Mõeldes viie aasta tagasele ajale paigutati end sagedamini kõrgemasse gruppi kui praegu ning ka tulevikule mõeldes oldi pigem optimistlikud, st. loodeti oma positsiooni paranemist.

4 Haridus

Enamasti käivad lapsed koolis samas linnas/vallas kus elatakse. Tartu lähiümbruse valdades oli võrreldes teiste piirkondadega levinum, et laps käis koolis Tartus, samas kui Tartust kaugemates valdades elavate laste seas oli levinum hariduse omandamine mõnes teises Tartumaa vallas/linnas väljaspool oma koduvalda. Oma koduvallas/linnas õppivaid lapsi oli kõige enam alevikes.

Võrreldes alus- ning põhihariduse saamise võimalustega ollakse keskmiselt rahulolematumad keskhariduse saamise võimalustega. Nii alus-, põhi- kui ka keskhariduse puhul toodi põhjusena, miks ollakse rahulolematu hariduse kättesaadavusega, kõige sagedamini esile haridusasutuse kaugust elukohast. Alushariduse puhul nimetati probleemina sagedamini ka seda, et lasteaiakohti on keeruline saada järjekordade tõttu.

Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul on tasemeõppes, mõnel kursusel või täiendõppes osalenud 35% tartumaalastest. Tasemeõppes, mõnel kursusel või täiendõppes osalenuid on arvukamalt nooremates vanuserühmades ning kõrgharidusega inimeste seas. Võrreldes madalama sissetulekuga (leibkonnaliikme kohta) inimestega on enesetäiendamise tegelema arvukamalt kõrgema sissetulekuga inimeste seas. Küsitlusele järgneva 12 kuu jooksul soovis tasemeõppes, mõnel kursusel või täiendõppes osaleda 34% tartumaalastest. Võrreldes inimestega, kes küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul õpingutes osalenud ei olnud, olid õpingutes osalemisest enam huvitatud küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul tasemeõppes, kursustel või täiendõppes osalenud inimesed. Kõige sagedamini sooviti end täiendada praktiliste oskuste vallas. Osalemist täiendõppes takistavad tartumaalaste hinnangul kõige enam huvi ja motivatsiooni puudumine, rahapuudus ja ajapuudus.

5 Tervis ja arstiabi

Oma tervislikku seisundit hindas maksimumhindega 19% ning miinimumhindega 4% tartumaalastest. Enam kui pooled (53%) tartumaalastest pidasid oma tervist pigem heaks, 23% pigem halvaks. Hinnangud oma tervisele kahanevad vastaja vanuse suurenedes – mida eakama vastajaga oli tegemist, keskmiselt seda madalam oli tema hinnang oma tervisele. Võrreldes 1995. aastaga on tartumaalaste hinnangud oma tervislikule seisundile veidi paranenud.

Küsitlusele eelnenud nädala jooksul oli perearsti juures käinud pea kümnendik (9%) tartumaalastest, küsitlusele eelnenud kuu jooksul 23%, küsitlusele eelnenud aasta jooksul 41% ning veelgi varem 21%. Inimesed, kes polnud kordagi oma perearsti külastanud, moodustasid valimist 5%. Eakamate vastajate seas on inimesi, kes on oma perearsti külastanud küsitlusele eelnenud kuu jooksul, rohkem kui nooremate vastajate seas, naiste seas rohkem kui meeste seas.

Perearstiabi kättesaadavusega oli rahul 56% ning rahulolematu 8% tartumaalastest. Võrreldes 1995. aastaga pole perearstiabiga täiesti rahul olevate inimeste suhtarv oluliselt muutunud, kuid perearstiabiga pigem rahul olevate inimeste suhtarv on vähenenud 11 protsendipunkti võrra. Siiski on võrreldes 1995. aastaga vähenenud ka perearstiabiga rahulolematute inimeste osakaal – toona hindas viiendik vastajaist perearstiabi kättesaadavust probleemseks, tänavu andis negatiivse hinnangu vähem kui kümnendik. Võrreldes 1995. aastaga on pea poole võrra suurenenud inimeste osakaal, kes ei oska perearstiabile oma linnas/vallas hinnangut anda. Ilmselt on siinkohal põhjuseks see, et inimeste arv, kes on kantud perearsti registrisse väljaspool oma linna/valda, on suurenenud.

Perearstiabiga rahulolematuse põhjustena nimetati kõige järgnevaid asjaolusid: arst ei süvene patsiendi probleemidesse, arst ei suuna patsienti uuringutele, analüüsidele ega eriarsti juurde, järjekorrad on pikad, perearst asub kaugel.

Küsitlusele eelnenud aasta jooksul on oma eluviise tervislikumaks muutnud 43% tartumaalastest. Kõige levinum oli eluviiside korrigeerimine kehalise aktiivsuse tõstmise kaudu. Võrreldes meestega on oma eluviiside tervislikumaks muutmisega enam tegelema naised. Takistusena oma eluviisi tervislikumaks muutmisel nimetasid tartumaalased kõige sagedamini huvi ja motivatsiooni puudumist. Pea pooled (46%) tartumaalastest arvasid, et nende eluviisid on juba tervislikud.

6 Ühistegevuse võimalused kodukohas

Valdavalt ollakse oma elukohas pakutavate sporditegemise võimalustega ning kultuuriüritustega rahul. Rahulolematust kultuuriüritustega põhjendati kõige sagedamini sellega, et üritusi toimub vähe.

Mõne spordiklubi, treeningrühma, meeskonna vmt aktiivne liige oli 15% tartumaalastest. Võrreldes naistega oli spordiklubide, treeningrühmade, meeskondade aktiivseid liikmeid arvukamalt meeste seas, võrreldes eakamate

inimestega enam nooremates vanuserühmades. Mõne huviringi tööst on küsitlusele eelnenud aasta jooksul osa võtnud kümnendik tartumaalastest. Aktiivsemad on antud küsimuses olnud naisterahvad, 15-19-aastased ning alevikes elavad inimesed.

7 Transport

Tartumaalastest oli 22% kasutanud ühistransporti kas küsitluse toimumise päeval või sellele eelnenud nädala jooksul, 19% küsitlusele eelnenud kuu jooksul ning 14% küsitlusele eelnenud aasta jooksul. Vastajaist 45% ei mäletanud viimast korda või ütles, et nad ühistransporti ei kasuta. Võrreldes meestega on ühistranspordi kasutajaid arvukamalt naiste seas. Vanuserühmade võrdluses on ühistranspordi kasutajaid kõige arvukamalt 15-19-aastaste ja 60-74-aastaste seas. Võrreldes kõrgema haridusega inimestega on ühistranspordi kasutajaid enam madalama haridusega inimeste seas, võrreldes kõrgema sissetulekuga inimestega (sissetulek leibkonna liikme kohta) enam madalama sissetulekuga inimeste seas.

Maakonnasisese bussitranspordiga on rahul 45% tartumaalastest, 19% rahulolematu ning 36% ei oska hinnangut anda. Rahulolu maakonnasisese ühistranspordiga on kõrgeim ühistranspordi sagedaste kasutajate seas. Maakonnasisese ühistranspordi suurimateks probleemideks peeti ebasobivat bussigraafikut ja kalleid pileteid.

8 Omavalitsuse tegevus ja kohalik areng

Teguriteks, mida tartumaalased teistest sagedamini oma linna/valla arengut pärssivaks pidasid, oli kohaliku omavalitsuse rahaliste ressursside vähesus, sobilike töökohtade kaugus ning riigi poliitika.

Küsitlusele järgneva 5 aasta jooksul soovis elukohta vahetada 15% tartumaalastest, sealhulgas 5% omas kindlat plaani elukohta vahetamiseks, 10% soovis elukohta küll vahetada, kuid veel ilma kindla plaanita. Elukohta ei soovi lähema viie aasta jooksul vahetada 78% tartumaalastest, 7% ei oska arvamust avaldada. Keskmisest arvukamalt oli elukohta vahetust kindlasti plaanivaid inimesi Elva linnas ja Rõngu vallas. Valdav osa elukohta vahetada soovivatest tartumaalastest sooviks siiski jääda elama Tartumaale: enam kui neljandik elukohta vahetust plaanivatest inimestest soovis vahetada elukohta oma praeguseks elukohaks oleva linna/valla piires, 30% soovis kolida Tartusse, 15% mõnda teise linna või valda Tartu maakonnas ning 13% väljapoole Tartu maakonda.

Valdkondadeks, mille puhul oldi kohaliku omavalitsuse tööga kõige enam rahul, oli elektri ja soojusenergiaga varustamine, avaliku korra ja turvalisuse tagamine, heakord, jäätmemajanduse korraldamine ning valla/linna maine kujundamine. Valdloomaks, mille suhtes väljendati kõige enam rahulolematust, oli tänavate ja teede korrashoid – kolmandik inimestest oli selle kohaliku omavalitsuse tegevusega selle valdkonna korraldamise täiesti/pigem rahulolematu. Üpris sagedasti väljendati rahulolematust ka ühistranspordi ning kultuuri ja meelelahutuse korraldamisega. Kõige enam oli kohaliku omavalitsuse tööga rahulolevaid inimesi Haaslava, Mäksa, Alatskivi, Rannu, Luunja, Nõo ning Puhja vallas, kõige vähem aga Võnnu vallas. Asutusteks/teenusteks, mille kättesaadavuse ja kvaliteedi üle väljendati kõige enam rahulolematust, olid toidukauplused ning pangateenused.

Oma valla/linna liitumisse mõne naaberomavalitsusega suhtus pooldavalt 29% tartumaalastest, vastu oli sellele mõttele 47%. Pea neljandik vastajaist antud küsimuses arvamust avaldada ei osanud. Sellesse, et kõik Tartumaa vallad ühineksid üheks suureks omavalitsuseks, suhtus 77% tartumaalastest negatiivselt ning vaid kümnendik oli selle mõtte poolt. Valla/linna liitumisse mõne naaberomavalitsusega või kõigi Tartumaa valdade ühendamisega üheks suureks omavalitsuseks suhtusid pooldavamalt linnaelanikud. Tartumaa valdade liitumisse üheks suureks omavalitsuseks suhtusid keskmisest negatiivsemalt Tartust kaugemal paiknevate valdade elanikud. Küsitlusele eelnenud aasta jooksul oli oma elukohajärgses valla- või linnavalitsuses käinud 52% vastajatest.

Mõne planeeringu avalikul arutelul oli küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul osalenud või oma ettepanekuid planeeringu avaliku väljapaneku käigus esitanud 6% tartumaalastest. Aktiivsemad olid antud küsimuses olnud 40-49-aastased inimesed, kõrgharidusega inimesed ning Tähtvere valla elanikud. Enamikul juhtudest oli vastajate hinnangul kohalik omavalitsus tehtud ettepanekut ka arvestanud või selle mittearvestamist veenvalt põhjendanud. Valla/linna üldplaneeringuga oli tutvunud kolmandik tartumaalastest. Üldplaneeringut hinnatakse valla/linna tuleviku kujundamisel enamasti oluliseks – pea kolm neljandikku tartumaalastest arvas, et üldplaneering on valla/linna tuleviku kujundamise seisukohast oluline, sealhulgas 29% pidas seda väga oluliseks ning 48% pigem oluliseks. Väheoluliseks hindas üldplaneeringut 3%, mitteoluliseks vähem kui 1% tartumaalastest. Oma valla/linna arengukava on lugenud pooled tartumaalastest. Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul oli mõnel kohalikkul elu puudutaval rahvakoosolekul osalenud 16% küsitletutest, mõne külaseltsi või mõne muu kohalikkul elu korraldava kodanikeühenduse liige oli kümnendik tartumaalastest. Kõige arvukamalt oli eelpool nimetatud tegevustes

osalejaid vanuserühmas 40-49. Senisest rohkem sooviks oma valla/linna planeerimises osaleda 19% tartumaalastest. Entusiastlikumad on selles küsimuses meesterahvad, vanuserühmade võrdluses nooremad inimesed, haridusrühmade võrdluses kõrgharidusega inimesed.